

Landskap: Värmland
Socken: Bj
Berättat av Sara Olsson

Upptecknat av Ragnar Liljeblom år 1930.

född år 1853 (i Bj)

Bosätt i Rolfsrud, Läfte.

Uppgiften rör truntar

Det var på ett ställe som mattnora
och husbonden höll på att skära av så-
den inte på åkarna. En dag fick de se
en tassa i skären. Det var ju inte så
underligt. Men tassan mötte dem skär
efter skär. Till slut började de att funk-
ta att inte allt stod rätt till. Husbon-
den bad sin hustru att hon skulle binda
ett halmbädd om tassan som var mycket
tydlig, för att se om det var samma
tassa som hon gick efter annan. Men
därefter såg man inte tassan mer. Hon
var försvunnen. Klockan 12 på natten
fick husmodern höra sitt namn ropas
utanför fönstret. Hon gick ut och fick
se en liten gulbe stå där. Han

Den fr.
lörda trunt-
(vatten)
krin

J. F. G. H.
april 2013

2
3.
had henne så vackert att hon skulle va-
ra så snäll och lösa upp ^{halvsträckt med} knuten som
hon hade bundit om tassarna. Det lovade
hon och följde med. Den lille gulben
kröps under ladvägen och hon måste
följa efter. När hon kom dit, fick hon se
att det var en mänska, som hade halv-
sträckt knuten om näsen. Hon skrymdade
att knyta upp det. Så födde denne mänska
ett barn. Se det var tomtegubbens hustru.
Måttmodern fick många dyrbara skänker från
detta och aldrig hade de otur med ju-
ren på den gården. När hon skulle till
att gå, bad tomtegubben att hon skulle
vara snäll att flytta på den hon som
stod mitt över hans boudoir, ty när hon
stallade rann det vatten ned på hans
boudoir. Denne uppmaning efterkomms. Det
berättas att knuten drog mycket föder till
den gården och det tog han från de

J. F. G. H.
Acc. 2013"Hon sträcker på
väst boudoir"

*Tonstens nya
kläder.*

J. F. G. H.
acc. 2013

grannar, som han tyckte mindre om.
Det var på ett ställe som de hade en liten
gubbe som varje dag stod och såg till
mjöl. Husbondspaket uppstäckte honom
en vacker dag och frugo se att han var
så trassigt klädd. De sydde en grann
kostym åt honom. Men efter den dagen
blev han borta. Man hörde honom säga
att 'grann garu siktar inte mjöl mer.
Man skulle inte låtas om att se des-
sa tonstar, ty det talde de inte. Blev
de uppstäckta, så flyttade de i regel.

Vi bodde i en by som heta Öcken, där
bodde vi i en liten 'källerstuga' och där
föddes jag upp. Man hade ladugården och
far hade stallet att se nu på den går-
den. En natt så hörde hon tydligt att
någon ropade hennes namn och sade att
'Rödisa bealvar'. Hon gick till ladugården och
det var så bestämt där som tonsten hade

4.

5.

*Tomte med
tår i lottan*

J. F. G. H.
Acc: 2018

5

sagt henne. Detta berättade mor många gånger.
Morfar han hade fått en smäll för orat
av en tomtegubbe. Vi barn voro så räd-
da för tomtegubbar.

Och när morfar skulle fara till julotta, så
berättade de för mig, och då han skulle till
att spänna för hästen, så kom där en liten
gubbe och bad att han skulle få åka med
till julotta. "Det skall du få", menade mor-
far, men om alla skall rymmas, kan jag
inte ta annat än den stora dyngryssen.
Han hade många barn, och alla som voro så
goss stora att de kunde togas ut, så
skulle de med vid det tillfället. Den lille
gubben kom med och hästen sprang i
vildaste galoppen till dess att han kom
till Bäck (en gård i närheten av By kyrka).
Där bad gubben att få stiga av. Se det
fanns Tomtar där också, och han skul-
le väl träffa de sina där. När attän

120

5

100a 7u 544 6.

var slut, så för man hem. Och arid Bäck
passade gubben på och fick åka med
hem. Hästen sprang då med samma i-
ver som först, då touren satt på och
åkte och Petter kom först av alla hem
från julätten i den lym. Och han visade
gubben, ty man hade för sig, att den som
kom först hem från lymkan den margo-
nen, han skulle först få skära rågen
följande år i den lym. Det hade de gam-
la för sig i den gården.

✓

VASTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

Julotta:
först hem

J. F. G. H.
Ad: 2013

6

Landskap: Värmland

Socken: By

Berättat av Sara Olsson

Borä i Rolfsnäs, Ljulle

Upptecknat av Ragnar Nilsson år 1930

född år 1853 (i By socken)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

Uppgiften rör Värmen

Så snart man fick höra tordyveln om våren, så trodde man det vara vår på fullt allvar. Och den som först fick höra den var alltid kvick att undervälta andra om den saken. Ibland gånge blev detta kupp anledning till att bonden började ordna om sina redskap för vårbuket.

Man var mycket vänligt stämd mot detta ljud. Det var synd nu skam att döda ett sådant. Om en äldre person råkade påse att han fått fått på en tordyvel; så passade han alltid på att rädda den.

J. F. G. H.
Acc. 2013

Dj. m.

Landskap: Värmland
Socken: By
Berättat av: Sara Olsson

Upptecknat av Ragnar Gilem år 1930
född år 1853 (i Öken, By socken)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

J. F. G. H.
dec. 20 1913

Uppgiften rör

Jättebjörning. — Naturföreläsning.

Det är för Sandbacken, nor om Sälple
köping, finns ett berg, som kallas för fru-
stora (frustolen). Om detta berg berättas
att man sett en bergjättebjörning sitta där
uppe på kronet och höga sitt barn. Det
skulle ha varit någon som observerat det.
En vrisfrin älven. Efter den dagen fick
berget det namnet. Däruppe vänt man
menade att bergjättebjörningen satte med sitt
barn syns det som en badbaga i berget.
Fördragningen liknar en badbaga (ämnar som
i håle) brepparna syns också. Omkring hal-
jan är det som säte. Man märker att
hon suttit där.

Man hörde även berättas om en bergstall, att
hon kom från till en bonde, som för

Linufället var synsatt på en äng med att
slå gräs. Åsken var i annalkande och tol-
let ville skydda sig för denna makts hos
bonden. Men bonden blev rädd, han fruk-
tade att vara i närheten av trollet, ty
han hade hört att åsken brukade slå
med på troll. Därför kastade han en
stålbit mot trollet och då sprang det
åt skogen med sådan fart, att det långa
utslagna håret fladdrade omkring hunden.
Det på henne.

J. F. C. H.
ad. 2013

Landskap: Värmland
Socken: By
Berättat av Lara Olsson

10.
Upptecknat av Ragnar Nilsson år 1930
född år 1853 (i By socken)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

Uppgiften rör

Ljuddrömmar

I min ungdom tjänade jag på en gård i Håla socken som heter Ölsund. På den gården fanns det tre träd som var fruktbara att huggas. Det gick ett tal att den som ligger ned ett av dessa träd skulle gå en eller flera olyckor tillmötes. Det var en björk, en ek och en stor axel som stod mitt på gården. Emellertid så föll den björken en dag, men den personen som hade värkstället fällningen föll död till marken, när björken hade fallit. Så berättade man, ty det hände att före min tid. Vid den stora axeln som stod mitt på gården hade man en gång bundit en stor tjur. Den tjuren stekte sig sin sina bindslen, sprang ut

J. F. G. H.
a. 2018

10

2.

11.

åt gården och bröt nacken av sig. Under min tid i Ölsund kom en bisvärm och tog sin boning i diken. Man ville gärna ha bisvärmen, men man vågade inte fälla trädet, som man brukade vid sådana tillfällen. Man högg bitar ner den för att komma åt svärmen. Man sade att det var mycket trallodm i den. Det skulle vara något som var inborrat i dessa träd. Kan inte säga om den står ännu i dag.

J. F. G. H.
a. 2013

Landskap: Värmland

Socken: By

Berättat av Olof Olsson

F. d. arbetares, Rolfseend, Sjöfle.

Upptecknat av Ragnar Nilsson år 1930

född år 1843

(i By socken)

Uppgiften rör

Sjunken kyrkklocka

Det gick en sägen att sjöråen tog en av
de första kyrkklockorna, som fanns i Kila
kyrka. Jag vet inte om de rodde henne
över sjön eller om de körde henne på isen
hon skulle i alla fall helt plötsligt för-
svinna i djupet. Man sockna efter henne,
men hon var och förblev borta för alltid.
Hennes make har allt sedan den dagen lå-
gat och söjt, då man ringt med den.

1.

J. F. G. H.
Oct. 2013

Landskap: *Värmland*
Socken: *Ry*
Berättat av: *Sara Olsson*

13.
Upptecknat av *Ragnar Nilsson* år *1930*
född år *1853* (i *Söken. Ry socken*)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

Uppgiften rör

(Lugnåsen) Kyrkogården. Jätten Finn.

Det berättas om den jätten som byggde
Eskilsäters kyrka, att han aldrig fick kyrkan
fullt färdig. När han hade hunnit ett
stycke med tornet, så dånade han ned
till marken och i fallet tog han en sten
med sig, och det har sagts att man aldrig
har hunnit på någon sten att sätta fast
i det hålet där denna sten rätteligen hade
skolat ligga.

J. F. G. H.
2013
Acc.

13

Landskap: *Värmland*

Socken: *By*

Berättat av

Sara Olsson

Bosätt: Rolfserud, Säbble.

Upptecknat av *Ragnar Nilsson* år *1930*

född år *1853* (i *By* socken)

Uppgiften rör

Här uppgiften

När jag var 17 år sålde jag mitt hår.
Jag fick en väst och en ylleklänning för det
som skulle matsvara 8 kronor. Han som köp-
te det lovade att endast ta några lockar
vid vart öra. Men han klippste så gott
som slätt. Det var en kringvandrande han-
delsman som köpte det (jude?). De annän-
de håret för tillverkning av klockkedjan, ge-
ruker o. d. Det var många som lockade sig
att sälja håret för ett eller annat klädes-
plagg.

1.

J. F. G. H.

Acc. 2013

Landskap: Vänerland

Socken: Bjy

Berättat av

Olof Olsson

Upptecknat av

Ragnar Nilsson år 1930

född år 1843

(i

Bjy)

F. d. novärbetare, Ralpsund Sjöfle.

Uppgiften rör

Bontens latin. Käntorps uten nr. 76 ^{slaskar} nr 286.

Det var en gubbe som sa' gärna vil-
le bli präst, men han var fattig och vis-
te ingen råd för hur han skulle få sin
önskan uppfylld. Tiden gick, men han
fick ingen lösning på frågan. Men sa-
lom han att erinra sig att många hade
talat vid prästerna och blivit hjälps-
ta av dem. Och nu ville även han för-
söka detta. En dag vankade han till sock-
rens präst och frågade denne om han
kunde få bli präst och predika i kyr-
kan. Det blev på svarade prästen om du
kan latin. Men du bör också få gå till
biskopen och höra med honom. Gubben
fortsätte för att få träffa biskopen och
tala med honom. När han hade

J. F. G. H.

Acc: 2013

kommit ett stycke på vägen, så mätte
han en tjur som stod mitt i vägen. Det
var mycket sand på den platsen. Tjuren
stod och pressa, så att det flöt i run-
den som små bäckar. Så sade gubben
tre pressrandum, tre randum, detta skall
bli bra latin, när jag kommer fram
till biskopen. Så fortsatte han ett stycke
på väg till och då mätte han återigen
en tjur, men denna var 'folkbond'. Tjuren
beredde sig till anfall, men gubben passa-
de på att hoppa över en gärdesgård och
undkom. 'Varest mestum ~~hust~~ kuranti-
bus' sade gubben, 'detta skall bli bra la-
tin' när jag kommer fram till biskopen.
Och slutligen kom han fram till biskops-
gården och kom jämt som biskopen kom
hem från en ridtur. Nu hade biskopen
ridit så att göre hade stämt på så-
deln och på ridstövlarna.. 'Biskops salutus'

J. F. G. H.
a. 20 13

sade gubben, detta skall bli bra latin för
biskopen det. Så kom han slutligen in
till biskopen. Vad vill du min gubbe
litta, frågade biskopen. Jag vill så gär-
na bli präst, svarade gubben, kan bisko-
pen hjälpa mig till det? Kan du lä-
sa latin, frågade biskopen, jo det kan jag
svarade gubben: Tre pressirandum, tre ran-
dum, kvest mestum kurantibus biskop
salotus. Du var högt lärd du, sade bi-
skopen, du skall få bli präst. Du skall
få predika nästa söndag. Söndagen kom
och gubben var beredd att stiga upp och
predikastolen. När han kommit upp dit
så predikade han sitt latin, men det blev
ingenting annat än en upprepning av
samma stycke.

J. F. G. H.
Ad. 2013

Landskap: *Värmland*
Socken: *Ry*
Berättat av *Olof Olsson*

18.
Upptecknat av *Karri Nilsson* år *1930*
född år *1843* (i *Rolfsevad, Ry socken*)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

Uppgiften rör *Arne 852. + 853.*

Jag minns ännu i dag en del av det som
mina föräldrar beundrade berättat för oss barn.
Bland annat minns jag följande lustiga sägen:
I ett allmogehem fanns det tre bröder. Den
fredige och yngsta av bröderna var liten
till växten och han hade heller ingen lust
till att arbeta utan han "låg" för det
mesta i spisen och röjde i askan. Lär-
frö kallades han också för 'askefisen'. Enel-
dertid ville de börja se sig om efter var
sin följelagariinna genom livet. Och de tre
äldsta enades om att följars åt för att
söka land och rike omkring. När 'aske-
fisen' fick höra detta bad han få följa-
med. Ty även han önskade skaffa sig
en maka. De äldre bröderna menade

J. F. G. H.
Arb. 2018

18

J. F. C. H.
Ad. 2013

19.
att han var för liten och spenslig till
växten och kunde inte tänka vinna något,
förresten, så skulle han genom sin liten-
het och oansenlighet kunna fördärva sina
bröders lycka. De ville att han skulle stanna
hvar i sitt föräldrahem. Men han var
mycket envis och had att han skulle gå följ-
ja efter dem på visst avstånd. Till detta
gick han löfte, men han skulle inte gå
på i deras sällskap. En vacker dag vandrade
de de tre bröderna ästad med var sin rän-
sel på ryggen. Och den lille "askefiren" höll
sig, som antalat var, på visst avstånd
efter de andra. De gick och gick dag efter
dag och ingenting underligt hände. Men så
en dag ropade "askefiren" på sina bröder
att de skulle stanna ty han had hittat
en sak på vägen, det var en död skata.
Till vad skall vi ha den, frågade bröderna,
härta bort den, ty det är endast en

onyttig böda att bära på. Den blev allt
 nyttig svarade "askefisen" och tog den med.
 När de sedan hade vandrat dagar och
 nätter ropade han på dem igen. Vad nu
 då sporde de. Jo jag har hittat ett hem,
 svarade askefisen. Kast bort det, ropade
 bröderna, sådant kan man inte ha med
 sig när man skall ut och fria. Det kan
 bli nyttigt, svarade han, och stoppade det
 i rörseln. Så gick åter några dagar ut,
 att någonting hände. Men så ropade han
 på dem igen. Vad nu så sporde de.
 Jo, jag har hittat en hank, svarade han.
 Kast bort den, sådant kan man inte
 ha med sig, när man skall ut att fria,
 blev dess svar. Jo, det kan bli nyttigt
 svarade "askefisen" och stoppade hanken
 i rörseln. Så fortsatte de att gå till
 dess att han ropade ännu en gång. De
 stannade och frågade vad han ville

J. F. G. H.
 a. d. 2013

20

J. F. C. H.
a. 2018

Jo jag har hittat en vigge (kil). Kasta
bort den, sade brödemna, sådant kan man
inte ha med sig när man skall ut
och fria. Jo, blev svaret, den kan bli
nyttig. Det sista han hittade var en sko-
sula. Han menade att även denna kunde
bli nyttig och stoppade den i ranseln.
Så vandrade de vidare till dess att
de träffade på en kungsgård. Nu
kommo de överens om att de skulle gå in
och fria till prinsessorna i kungsgården.
De kommo överens om att den äldsta av
dem skulle fria först. Han gick in i
slottet och där stod prinsessan och värm-
de sig för spisen. Det var mäkta gott
och varmt här, sade han, när han kom-
mit in. Jo, verst så, men i mi rau
är det varmare, svarade han. Nu blev
fröken snopen och svarlös och lämnade
hennes och gick ut. Och så blev det den

J. F. G. H.
Act: 2013

F. B. E. T.

andre broderns tus att fria. Men samma
 svar fick han. Och han var sin broder
 lik, svarade intet utan gick ut. Kungen
 som hade hört på både mähta riktigt
 Men så blev det askenfisens tus att
 fria. Han gick in. Det är mähta varmt
 här, sade han till prinsessan vid spisen.
 Det är varmare i min rum, svarade hon.
 Det var bra det svarade han. Då kan jag
 få ställa min skata där. Jo svarade
 hon, men flöte rinner ut. Kan så va-
 ra, svarade askenfisen, men då har jag
 ett horn att hålla under. Det sprickar,
 sade hon. Råd för det, sade han, jag har
 en hank att smocka på hornet. Men om
 den hanken ramlar av hornet, sprack hon
 då har jag en vigge att kila fast han-
 den med, svarade han. Du var en
 "överköpen" skälm. Du sade prinsessan. Jag
 har en skoosla som var mycket värde

"överlöparen" svarade "askefisens". Kungen ha-
de suttit och hört allt detta. Han hade fat-
tat tycke för "askefisens" för att han var
så duktig att grata. - Prinsessan tog ho-
nom med till badgården och visade ho-
nom alla kreaturen. Och det var en stor mängd
att han aldrig förr hade skådat maken.
Det här var inte många kor, sade askefi-
sen, och inte mycket mjölk heller. Mor,
sade han vidare, hade så mycket mjölk
att hon måste förvara den i en stor
damm. Och mitt i den dammen stod ett
stort träd som räckte upp till himme-
len. En gång, berättade han vidare, blev jag
upp i det trädet och när jag kom upp
till toppen såg trädet så fint på se-
min mor och din mor sitta. Så såg min
mor och din mor och behade så stolt
min mor till din mor med balkar-
veln så att skärva röke omkring

J. F. G. H.
Ad: 2013

7
24.
herre. Det var lågn sade prinsessan.
Nu var det så att kungen hade lovat as-
kefisem att få prinsessan om han lyckades
få henne att säga ordet lågn. Kungen lät
tillrusta hollor och askefisem stannade
från den dagen i kungsgården.

J. F. G. J.
acc: 2013

24

Landskap: *Värmland*Socken: *By*

Berättat av

Lara Olsson

Upptecknat av

Ragnar Nilsson år *1930*född år *1853*

(i

By socken)*Borätt i Rolfsevad, Pöpple.*

Uppgiften rör

brudjungfrurna. Karne 400.

Det var en gång en bonde som brukade ha en åker besädd med vete. Det underliga var med denna veteåker att tre prinsessor kom och dansade: den var mid-sommarnatt. På midsommarsmorgonen var veteåkeren tilltrasslad och nedtrampad. Dessa prinsessor skulle vara förtrollade av en bergjätte. Ett löfte hade utgått över landet att den som kunde återfinna och hemföra de tre prinsessorna skulle för alltid få behålla den vackraste av dem. Stämman uppsöven spände sin ränsel på ryggen och begav sig ut att leta, men ingen kunde finna prinsessorna. Man spröjde över allt, men ingen hade sett dem. När nästa midsommarnatt kom gick

J. F. G. H.
al. 2013

den äldsta av bondens tre söner till vete-
åkeren för att valuta på prinsessorna. Men
hur han nu såg där så somnade han
från att samman, och så tungt att han
inte hade vaknat av prinsessornas dans.
När han vaknade, så låg veteåkeren till-
frasad på samma sätt som skett un-
der föregående midnatt. Nästa år när
midnattens brett sitt dunkla flör över
fältet gick den andra av bondens tre sö-
ner till veteåkeren för att vaka och
bepria de tre prinsessorna, men i lik-
het med sin broder förmäddde han in-
te vaka utan somnade så tungt att
han inte vaknade för än prins-
sorna var försvunna. Och han märkte
inte annat än spåren efter dansen.
Under följande års midnatt hade den
tredje av bondens tre söner berätt sig
på att vaka i veteåkeren. Han lät

J. F. G. H.
act. 2013

tillkännage detta för sin fader. Denne me-
 made, att det lönade sig inte för honom
 som var så liten och ringa. De två brö-
 derna voro starkare och mera för världen
 men de hade misslyckats. Ingen förmodade
 de hindra honom i skapelsen som han be-
 lades. Han skulle vaka. Ennå han gick
 till veteåkeren som källan. För han en
 liten kniv och gjorde två blonstecker
 (blundstickor). Han lade sig att vaka.
 Som han låg där höjades han känna
 sig så sömnig att han var nära att
 somna. Då kom han att tänka på stie-
 borna och satte fast dem, en i var
 ögonbryn. Det höll honom vaken. Och
 prinsessorna kommo och höjades den
 vanliga dansen. Och han fick se dem.
 De tre prinsessorna hade vingar. Ennå de
 höjades demen lade de ned vingarna
 i åkeren. När han fick se detta, så

J. F. G. H.
 d. 20 18

27

gick han och såg satte sig på dem.
 De kommo och bad honom, att han skulle
 flytta sig av vingarna, så att de kunde
 komma tillbaka till sin husbonde. Denna
 natt var den enda fria, som de hade
 varit i och kommo de inte tillbaka på
 bestämd tid, så väntade den sträpp. Men
 han tog tag i dem. De tiggde och bad
 att han skulle släppa dem och ge dem
 vingarna. Nej, svarade han, inte med
 mindre än att jag får den vackraste
 bland eder till hund och att de talade
 om var de bodde och vad de skulle
 göra. Han gick ja till allt vad han
 bad dem om. Kunde han finna dem
 och återföra dem till dess faders gård
 skulle han till gengäld få den vack-
 rasten av dem till hund. Och de talade
 om, att de bodde norr om solen och
 väster om vinden. Skefisen berättar

J. F. G. H.
 a. 20 18

J. F. G. H.
Oct. 2018

nu för sin fader och sina bröder vad
som hade hänt och tog adjö av dem och
gick rida färderna att söka. Han började
nu sin vandring och gick dag och natt
Till slut kom han till en plats där han
inte kunde vila. Men så fick han se
att det lyste i en tur. Han gick dit
och fann där en gammal gumma som
satte och spann garn. Och han såg att
hon snarta öpp varmen med näsan.
Det var en ful gumma, men han egn
att hon var snälla vis. Han spöjde
vad ärende han hade. Han berättade då
att han skulle söka upp tre prinsessa
som förtrollats av en bergjätte och de bod-
de äster om solen och väster om vin-
den på en plats som heter Linden.
Gumman lärde honom vägen dit och be-
rättade att bergjätten just då var
borta på ett stort bröllop men

29

hade alla prinsessorna hemma. När hon
hade ountalat detta bläste hon i en stor
pipa och då kom det en stor örn flygan-
de i luften och slog ned bredvid gum-
man. Om du kunde flyga bort med den
ne lille gossen, sade hon till örnens.
Så var du så snäll. Gossen gick än-
tra upp på örnens rygg och så bar
det ästad. Askefisen hade fått en ring
av prinsessan. Den skulle han använda
om han någon gång skulle finna prin-
sessorna. De for nu dag och natt i lång
tid och slutligen kom de fram till den
plats där prinsessorna bodde. Öster om
solen och väster om vinden till den
plats som kallades Lindens. Just då de
hade kommit fram, så mötte han en
av prinsessorna. Hon hade varit i käl-
laren och hämtat dricka. Då passade
han på att låsta ringen i den lågare

J. F. C. H.
Act. 2013

30

J. F. G. H.
Act: 2013

som hon höll. Prinsessan berättade att jät-
ten hade en underlig flaska och nu den
skulle 'askepisen' få dricka. Jätten hade fle-
ra stora svärd och om han nu drack
ur den flaskan så skulle han kunna
hantera det största svärdet som fanns.
Askepisen drack en gång, men då kunde
han endast lyfta svärdet något litet. Han
drack en andra gång men inte heller
då måltade han svänga det på det
sätt han önskade men då han hade druckit
tredje gången blev han så stark att
han förde det med stor skicklighet och sä-
kerhet. Och det var inte mer än jämt att
han hunnit öva sig med svärdet förs än
'bergjätten' kom. Där luktas bristen mans
blod, sade bergjätten, när han hade hunnit
in. 'Hade jag trätt dig om det, så skulle
du varit död, det skall du bli var, du.'
svarade 'askepisen' och högg med

En enda lugg kunnade av jätten. Nu fick
arkepisen den allra vackraste av prinsessa-
na. Och han förde den alla till dess fa-
ders gård. De samlade med sig så många
rihedsmän de kunde från berget, men de
kunde aldrig mer komma in där. Ty då
de lämnat berget föll det igen.

/.

J. F. G. H.
Acc: 2013

Landskap: Västmanland
Loken. By

33
Köpt. av R. Nilsson S. Ny 1930

Berättat av Sara Olsson, Relpend, f. 1857 i By.

Man skall inte sticka ^{orörliga} fötterna längre än
skinnfällen räcker.

Det är inte alla dagar, som är sötebrödsda-
gar.

Släkten är värst, sade räven om de röda
hundarna.

Ungdansen rasar, sade karingen, när hon
ströls hundet i väggen.

/.

J. F. G. H.
acc. 2013

Landskap: *Värmland*
Socken: *By*
Berättat av *Sara Olsson*

34
Upptecknat av *Ragnar Nilsson* år *1930*
född år *1853* (i *By socken*.)

Uppgiften rör *Hemmet*

Min mor hade det skroplet för sig
att hon skulle svänga sopkvasten
runt huset på° var och en främnande
som kom in. Det var eld i° sopkvasten.
Så° skulle personen ifråga gå° utom dörens
lite° efter denna procedur, så° att det "onda"
lämnade honom.

VASTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

J. F. G. J.
Acc. 2013

34

Landskap: Värmland.

Uppst. av R. Nilsson, s. hy 1930.

Orten: By

Berättat av Sara Olsson Ralprenad, f. 1853 i By.

"Rajsa i Björkenäs." ^{Barnaföreläsning} Man har haft detta namn på vidjan med vilken man slog barnen. Under min uppväxttid skulle en barn ha stjups för aut. Ridan medan de var spräd-
ban fings de av handplatan i ändan. Och man kunde reste dem, när de skrek och inte tystnade efter som man önskade. En björkevidja satte alltid i en springa under en takbjälke. När barnen blev för stora för vidjan, så tog man till käppen. Man kunde säga: "har han växt från vidjan så har han inte växt från käppen." Och de kunde turlas så t. o. m. för äldre så de gung och läste för prästen.

1.

J. F. G. H.
Acc. 2013

Landskap: Wärmland

Socken: By

Berättat av

E.d. arbetare, Ralph Lund, Sjöfle.

Upptecknat av Ragnar Nilsson år 1930

född år 1843

(i By socken)

Uppgiften rör Kustigt och lät.

Min mor brukade bränna brännvin till julen.
Hon brukade då gå upp kl. 3 på morgonen
och märke till byggen.

Lite hade vi giss på den tiden, utan vi kunde
fick stå och lysa med sticken.

Mor brukade att väva och sy, allt som skulle
vara i blådesväg och far gjorde de skor som
vi släts ut och lagade alla skor som skulle
lagas.

Och om vintern sloknade så fick man springa
till en granne och lära

Skulle man köpa ett skåp eller koppel eller
socker, så fick man inte prappa att ta det
i utan man fick använda en nudduk eller
trasa. Det fanns inte prappa då.

).

J. F. G. H.
af: 2013

Landskap: *Värmland*

Socken: *By*

Berättat av *Lara Olsson*

Borätt: *Rolfrend, Läfte.*

Upptecknat av *Ragnar Nilsson* år *1930*

född år *1853* (i *By socken*)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

Uppgiften rör

potatis: de första potatisen.

Jag minns att min mor inte hade fler
potatis, än att hon förvarade dem i 'e hätt'.
och dessa skulle hon ha till 'säker' (till
utsäde). Vi barn var mycket nyfikna på
hur de kunde smaka, så vi kunde inte hålla
oss utan stal var sitt potatis och stekte
dem i askan. Det var mycket vanligt den
tiden att man så där tillfälligtvis stek-
te saker och ting som skulle ätas, på
glöderna. Sen sedan potatisen var kokta,
stektes de på glöderna eller i askan. Till
barkade man vanligen steka på det sätt
et och så.

J. F. G. H.
2013

37

Landskap: *Värmland*Socken: *By*Berättat av: *Sara alsson**Borått, Rolfremund, Skjelle*Upptecknat av *Ragnar Nilsson S. By* år *1930.*född år *1853*(i *By*)

Uppgiften rör

Skörd - nödår.

När jag var barn, brukade vi att gå ut på åkrarna och plocka av vid den tiden, då man hade skördat rågen eller havren. Men denna avplockning var vanligast på rågfälden. Men brukade slå in även på berget, så torkades de för att sedan mals till mjöl. De fattiga plockade gärna av, om de fingo löfte därtill. Det kunde inte bli så mycket, och man använde inte annat än handkraven vid förmalningen av säden. I svårår torkades både även på hämmen och mals till mjöl. År 1868 gjorde man så. Och man kunde berätta om sådant.

D. F. G. H.
Oct. 2018

Landskap: *Värmland*
Socken: *Bry*
Berättat av: *Sara Olsson*
Bosätt i Rälfsrud, Låpfle.

39
Upptecknat av *Ragnar Olsson* år *1930*

född år *1853* (i *Bry*)

Uppgiften rör *slakt.*

På min tid var man mycket noggrann med att tillvarata alla allting av ett slaktat djur. Man tog snart sagt allt av inmätten. Man tog t.o.m. tillvara förfötterna. Dessa skulle skällas och så kokade man ärtor på dem. Förfötterna skällades också och kokades, så lades de i saltlag några dagar, innan man åt dem. De lades upp i en bunke eller fat på bordet och så tog man var sin fot och gnagde köttet av benen. Det var helgdagsmat, när man fick sådant. Och det brukade just inte vara så mycket än vid julslaktet.

J. F. G. H.
Oct: 2013

Landskap: Värmland

Socken: By.

Berättat av: Sara Olsson

Basall; Rolfseend, Läpple.

Upptecknat av Ragnar Vikström år 1930

född år 1853 (i By socken, Väs härad)

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

Uppgiften rör

"gåsotta"

Platt.

I min barndom firade man en särskild
otta som kallades 'gåsotta'. Den firades på
senhösten, kort före jul. Den morgonen skul-
le man egg bittida och slakta gässen. Man
höll sig med en myckenhet gäss den tiden.
inte bara i denna socken utan jag tror
att det var lika i hela häradet. Det var
beting på plockningen av gäss. De äldre gri-
gorna skulle plocka tre och barnen en gås
var sig. På den tiden hade de 'gåsflöck'
i varenda stuga. Somliga brukade råka
det. Man tog även tillvara blodet. Det bru-
kade bli såjars mycket blod, att man
kunde baka 'galt' av den, s. h. 'gås galt'.
Gässen slaktades på det viset att man
slaktade dem med en kniv i nacken.

J. F. G. H.

Ad: 2013

41

Och alla som skulle slaktas, slaktades de
på en gång. Och det slaktades inte mer
än en gång varje år, nämligen före jul.
Man brukade sälja gäskött till Karlstad.
Fjäders sålde man delvis och en del be-
höll man själva. Denna gäsdodling hade
man tagit sig före för att tjäna peng-
ar.

J. F. G. H.
Acc: 2013

Landskap: Värmland

Socken: Bry

Berättat av

Sara Olsson
Bosatt i Adfserud, Sjöfle.

Upptecknat av Ragnar Nilsson år 1930

född år 1853

(i Bry)

Uppgiften rör

Slaktköt.

I min barndom ville man inte äta hästköt. Och jag fick detta så inplanterat i mig så jag kan inte förne mig att äta sådant kött än i dag. Man kallade hästkötet för slaktköt. De djuren hade slaktat och dragit. Man kokade det köttet åt svinen och tranen, som blev av köttet, kokades till hjulsmörja. Lomliga grävde ned köttet i kuddarna togs tillvara. Av dem bereddades läder. Det dröjde allt bra mycket efter mitten av 1800-talet innan man mera allmänt kom sig för att tillvarata köttet för människaföda.

J. F. G. H.
År 2013

Landskap: Värmland

Socken: By

Berättat av Lara Olsson

född år 1853 (i 2 By)

Bosn i Rolfseend, Täfte.

Upptecknat av Ragnar Nilsson år 1930.

VASTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

Uppgiften rör Påsk.

Här i socknen hade en del det modigt att
de tjärade ett kors i 'bakän' på varenda ho
före påsk, så hade de en kje framför la-
dugårdsdören och gjorde ett kors med tjära
över dören till fähusen.

Det gick en berättelse i bygden att en påsk-
läring hade varit inne i ladugården, och
en påskbrädd och lånat en tjur på vil-
ken hon under natten hade ridit till
Blåbulla. Om morgonen, när gårdens folk
kom till ladugården, så var tjuren dy-
svett och nästan som förlamad och från-
varande. Det blev inte liv. Tjuren förs-
än de fått skicka efter en klok lä-
ring som läste bort den vända, som
han hade fått. Så de hade glömt bort

*Kärr
och
blåbulla
fädder*

J. F. G. H.

Dec 2013

43

By. VI. Ragnar Nilsson 1930.

2

Jon. Olsson 1553. 44.

VÄSTSVENSKA
FOLKMINNES-
ARKIVET

J. F. G. H.
Acc. 2013

att stupa tjärhans på tjuren och äter dö-
ren.

Det berättas också om ett fall, - socknen,
som hade lagt en lie framför ladugårds-
dören om påskkvällen. När de kommo dit
på morgonen, så såg en gammal kvinna
på lie och var död.

Det berättas att Herstin i Skapileend
kunde göra is på vatten om somma-
ren. Och hon tog med sig barn från
socknen till R. Kållulla om påsknätterna.
Så berättade man om en lustig i socknen
som var 'påskkäring' utan att någon vis-
ste om det. Men hon blev röjd. Det var
påskkväll och ett par bringvandrande ge-
säller såg genom ett fönster i en stuga
en kalmbärn stå upprätt framför spisen.
De gick in i stugan för att se på den
na underliga tillställning. Och då upp-
täckte de en gryta, som stod och

44

bokade. Men ingen mer än en gubbe fanns
för övrigt hemma i huset. Då de anmärkte
detta förhållande för gubben, förstod han att
gumman hans hade varit med andra gum-
mor till Blåhalla och stället detta halv-
lärru i sitt ställe. Han hade inte sett att
det var ett halmlärru utan trodde det vara
gumman. Han hade varit upp genom skor-
stenen.

En annan gammal man sade sig tydligen en
gräsklevall ha sett tre häringar rida genom
luften på kvastar. Han hade hört, hur
de väsnades rids emellan, men inte vågat
stanna ute så länge, att han kunde se,
var de slog ned. Men inte långt därifrån
bröde de gräsklövermen hittat tre döda får,
som ingen vilt värfarin. De hade kom-
mit.

De gamla fruktade mycket för gräsk-
levällen, emedan man hyste fruktan för

J. F. G. H.
Acc: 2013

45

46.
att djuren skulle stjålas bort och att man
~~stjåla~~ själva skulle bli skadad på något
vis. Och jag vet bestämt att man hade
en bebyggelse till på att. Detta och gjorde
vad hon kunde och sa som hon blivit
lärd av sina föräldrar, för att skydda
sig och sitt för släktet, som fanns på
den tiden.

Man var f. 18/30 By.

J. F. G. H.
acc. 2013

46